

DIMENSIUNI CONCEPTUALE ALE NOȚIUNII DE CULTURĂ ARTISTICĂ

CONCEPTUAL DIMENSIONS OF THE NOTION OF ARTISTIC CULTURE

ALEXANDRA CLAPATIUC¹,

doctorandă,

Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă

CZU 316.74:7

Articolul examinează dimensiunile conceptuale ale culturii artistice, prezintă elementele constitutive, funcțiile și scopul acesteia drept fenomen social prioritar. Or, semnificația existențial-antropologică a culturii artistice/artei se focalizează pe aprofundarea spiritualității, păstrarea veridicității omului, având un rol fundamental în umanizarea și orientarea personalității umane. Sunt analizate dimensiunile formative ale culturii artistice și capacitatea de a influența personalitatea umană prin particularitățile fenomenologice ale artei, prin esența sa simbolică și filozofică cu referire la fondul afectiv și rațional al ființei umane. De asemenea, este studiată interdependența relațională dintre nivelul educației artistice și abilitățile activității artistice, precum și nivelul culturii artistice a societății/personalității.

Cuvinte-cheie: cultură artistică, artă, conștiință artistică, valori artistice, educație artistică

The article examines the conceptual dimensions of artistic culture, presents its constituent elements, functions and purpose as a privileged social phenomenon. As well as, the existential-anthropological significance of artistic culture / art focuses on deepening spirituality, preserving the truthfulness of man, having a fundamental role in humanizing and orienting human personality. There are analyzed the formative dimensions of artistic culture and the ability to influence the human personality through the phenomenological peculiarities of art; its symbolic and philosophical essence referential to the affective and rational background of the human being; the relational interdependence between the level of artistic education and the ability of the artistic activity and respectively the level of the artistic culture of the society / personality.

Keywords: artistic culture, art, artistic consciousness, artistic values, artistic education

Introducere

Odată cu evoluția vieții spirituale și culturale a umanității, formarea conștiinței identitare, cunoașterea și acumularea unui fond ontologic cultural, se reliefează formele activității artistice. Altfel vorbind, apariția umanității este marcată legic de apariția culturii artistice – unei noi forme de auto-conștiință. Evoluția culturii artistice aduce diverse forme de artă, modele artistice, forme de expresie, gândire și sublimare, procedee și procese ale creației artistice, forme și metode ale cunoașterii și educației artistice. Conceptul științific privind *cultura artistică* a apărut și s-a aprobat în conștiința socială

---

¹ E-mail: clapatiuc.alexandra@gmail.com

și lumea științifică relativ recent, fiind legiferat în cea de-a doua jumătate a sec. XX. Concomitent cu cercetarea activității artistico-culturale a anilor 1970, în Rusia a fost datată apariția acestui termen într-un șir de lucrări științifice, potrivit cărora: „Majoritatea cercetătorilor susțin că cultura artistică este condiționată de existența socială a artei și reprezintă un sistem de relații sociale interdependente, centrate în jurul artei (Волкова Е.В., Глотов М.Б., Диков Д., Журавлев В.В., Зись А.Я., Каган М.С., Коган Л.Н., Конев В.А., Лукин Ю.А., Петров В.М., Селиванов В.В., Соколов К.Б., Фохт-Бабушкин Ю.У., Шехтер Т.Е.)” [1 p. 47].

Actualmente, fenomenul culturii artistice și procesele inerente acesteia sunt cercetate de mai multe științe umaniste, printre care: culturologia, sociologia, psihologia artei, pedagogia, psihologia, semiotica, filosofia culturii, antropologia, estetica, teoria și istoria artei etc.

În *Dicționarul termenilor artistici*, potrivit cercetărilor culturii artistice ale teoreticianului Д.С. Недович, este oferită următoarea definiție: „*Cultura artistică* reprezintă gradul de dezvoltare a artelor în anumite hotare istorice. În cel mai apropiat mod, cultura artistică este legată de stilul epocii, precum este constituită din multitudinea datelor artei pure și decorative, unite de o formare originară unică, caracteristică unei epoci date” [2 p. 419].

Elemente structural-constitutive ale culturii artistice

În urma analizei cercetărilor din domeniu, au fost evidențiate trei *elemente constitutive* de bază ale culturii artistice, care asigură funcționarea, producerea, răspândirea și asimilarea valorilor artistice și operelor de artă, relaționarea și interacțiunea cărora deține un rol determinant în formarea/cultivarea/abilitarea personalității artistice. *Elementele structural-constitutive* ale sistemului culturii artistice sunt (**Figura 1**):

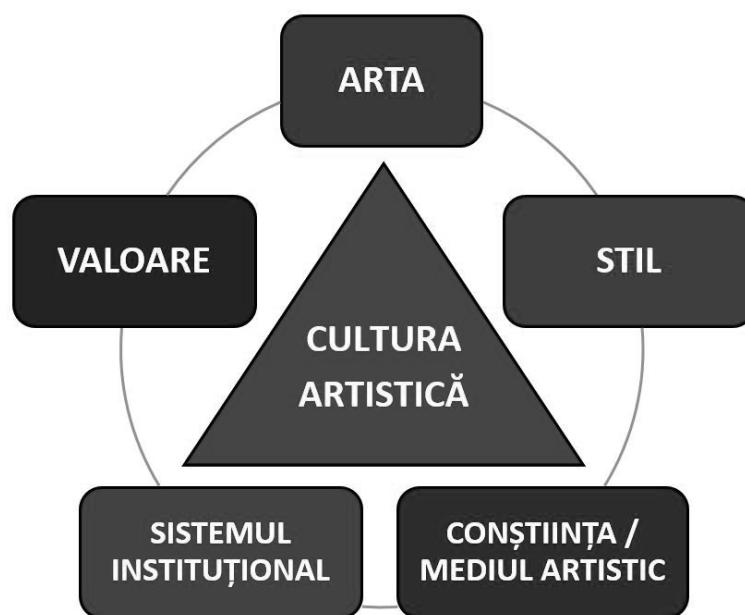
1. Arta (operele de artă, patrimoniul artistic, conceptele de „valoare” și „stil”).
2. Sistemul instituțional: instituții ce asigură dezvoltarea/perpetuarea, creația, păstrarea/conservarea, răspândirea și educația culturii artistice.
3. Conștiința artistică colectivă/individuală, mediul cultural-artistic (spiritual) – societatea drept purtător și creator al artei (activitățile artistice culturale, politica statală în domeniu).

Arta, primul component constitutiv, reprezintă un tip special al activității umane și rezultatul acestei activități de transformare a lumii în conformitate cu legile „artisticului”. Vorbind despre artă, subînțelegem, mai întâi de toate, „arta pură” și genurile ei majore. Or, fiecare gen al artei posedă un limbaj artistico-simbolic (semiotic) specific, prin care este revelată imaginea artistică – imaginea lumii transpusă prin conștiința, percepția și viziunea asupra lumii a artistului. Așadar, existența artei subînțelege procesul și rezultatul cunoașterii lumii în parametri artistici, determinând un sistem de coordonate față de care se aliniază celelalte categorii estetice, fiecare epocă culturală formând propriul *ideal artistic* și modelul său artistico-estetic (vizionar).

Sistemul instituțional al culturii artistice include: totalitatea instituțiilor care transmit și cultivă valorile artistice – muzeele, teatrele, bibliotecile; instituțiile de învățământ cu profil artistic care asigură transmiterea/dezvoltarea tradițiilor artistice; instituțiile de cercetare științifică care prezumă dezvoltarea tuturor științelor aferente artei, proceselor și activității artistice.

Conștiința artistică colectivă și individuală reprezintă nucleul purtător al valențelor, sensurilor și codurilor simbolice, din care este constituită arta, cadrul de realizare/funcționare a culturii artistice, valorilor și funcțiilor artistice, care condiționează apariția mediului cultural-artistic (spiritual) al societății.

Pătrunzând în esența noțiunii din diversele perspective analizate mai sus, putem concluziona că cultura artistică reprezintă o unitate variabilă, din punct de vedere istoric, care intră în sistemul culturii societății în calitate de subsistem și se cristalizează în jurul artei, fiind o modalitate specială de mediere a relațiilor interumane în procesul de formare a personalității.

Figura 1. Elemente structural-constitutive ale culturii artistice drept fenomen social.

Sursa: Alexandra Clapatiuc.

Dimensiuni conceptuale și formative

Fiind unul dintre domeniile esențiale ale culturii, *cultura artistică* este constituită din ansamblul valorilor artistice și din sistemul de funcționare, de reproducere a acestora, determinat istoric, care asigură reflectarea intelectual-afectivă a realității în imagini artistice, efectuând, astfel, transformarea/tezurizarea valorilor sociale în valori artistice. În acest sens, cultura artistică deține funcțiile de:

- (1) formare a percepției și conștiinței artistice colective/individuale;
- (2) transmitere a valorilor general-umane, normelor, cunoștințelor și experienței artistice;
- (3) spiritualizare și umanizare a societății prin intermediul fenomenelor artei;
- (4) abilitare a potențialului creator/artistic al societății/individualității.

O caracteristică fenomenologică a culturii artistice rezidă în capacitatea imperativă de a păstra valorile artistice în *formă imaginativ-simbolică*, stabilită de societate în diferite epoci istorice, constituită din idealurile și valorile artistice de natură artistică. La originea activității și aprecierii artistice stau viziunile oamenilor despre „artistic”, ca element determinat, din punct de vedere social-istoric. Fiind inclusă în logica activității artistice, categoria „artisticului” presupune, immanent, și utilizarea altor categorii estetice, cum ar fi: frumos – urât, înalt – jos, comic – tragic etc.

Apartenența culturii artistice la sfera cunoașterii emoțional-imaginative este condiționată de *rolul simbolic* care aparține artei. Așadar, este recunoscută legitimitatea tratării culturii artistice ca formă simbolică a culturii, bazată pe înțelegerea simbolului drept calitate esențială a imaginilor artistice, calitate prin care are loc conectarea culturii artistice/artei la problematica filozofiei: *estetică* – compartiment al filozofiei care studiază frumosul, *etică* – știința care studiază normele morale stabilite în societate, *filozofia minții*, *epistemologie*, *metafizică* – compartimente ale filozofiei care studiază întrebările fundamentale ale cunoașterii legilor universale (adevărului absolut). Altfel spus, anume prin caracterul simbolic al artei devine posibilă tezurizarea triadei valorilor fundamentale ale umanului *bine – frumos – adevăr* (I. Kant), consemnată în Grecia Antică prin termenul de *areté* – virtute, unitate dintre cele trei valori fundamentale. Simbolurile în artă servesc nu doar pentru transmiterea conținutului-idee, dar au, totodată, semnificație autonomă prin caracterul său vizual-simbolic ideal, revelatoriu sub aspect umanist și spiritual. În acest sens, С.В. Лапина oferă următoarea definiție: „*Cultura artistică* este una dintre elementele sistemului de funcționare a „celei de-a doua naturi” umane. Posibil

că este unul dintre cele mai stabile elemente umaniste ale culturii, în general, în care se exprimă într-o formă iconico-simbolică specială imaginea fiecărui tip concret de cultură despre valorile spirituale ale epocii culturale date. Anume în aria culturii artistice se creează o viziune integră a tuturor particularităților, dificultăților și legităților existenței culturii, exprimată într-o formă specială a limbajelor unor genuri concrete de artă” [3 p. 63].

Examinând capacitatea abilă a artei de a influența personalitatea umană, putem spune că mecanismul de percepție a artei utilizează abilitățile psihicului individului de a se oferi influenței artei prin relaționarea fenomenelor și proceselor reflectate în artă cu experiența propriei vieți; abilitatea de a fi compătimitor și de a se relaționa în raport cu conținuturile artei de ordin artistic, estetic, moral și vizionar. Or, influența artei se evidențiază prin faptul că acționează concomitent asupra rațiunii și sentimentelor omului, generând reacții afectiv-atitudinale.

Capacitatea omului de a percepe calitățile emoțional-afective și de creație artistică l-au determinat să-și exprime propriile trăiri în forme artistice, fapt care a cauzat apariția culturii artistice ca fenomen. Așadar, importanța culturii artistice este condiționată de referențialul său afectiv (emoțional-imaginativ) și rațional (conceptual-ideatic) al cunoașterii și expresiei realității. Calitățile emoțional-afective determină specificitatea conținutului și formei operei de artă, care presupun o reacție emoțională, empatie și, totodată, un început rațional, o concepere a structurilor, aspectelor formale/conceptuale și a conținuturilor ideatice, ceea ce contribuie la sesizarea artei ca fiind un mijloc unic al înțelegerii/cunoașterii celor mai subtile mișcări ale construcției/personalității umane.

Conceptele de „cultură artistică” și „artă” sunt deseori confundate, arta fiind elementul central și fundamental al culturii artistice. Or, specificitatea fenomenologiei artei constă în capacitatea sa culturologică imensă, care creează un șir de forme de activitate – creație artistică, percepție artistică, critică artistică, stabilind astfel un „câmp cultural” în jurul său.

În contextul analizelor operate, observăm că în literatura științifică nu există o apreciere determinată în definirea culturii artistice în actualitate. Cu toate acestea, considerăm relevantă viziunea cercetătorului Л.С. Закс, potrivit căruia, „scopul culturii artistice constă în „menținerea, asigurarea existenței sociale necesare, funcționarea, reproducerea istorică și dezvoltarea artei” [4 p. 27]. Astfel, cultura artistică poate fi definită ca un sistem complex de relații sociale, structurale, informaționale, de valori și de activitate, în care arta reprezintă „obiectul central și scopul culturii artistice” [4 p. 27]. Așadar, arta deține rolul unui sistem de activități artistice, reprezentând mecanismul fundamental de funcționare a culturii artistice. Potrivit cercetătorului, cultura artistică reprezintă un depozit (rezervor) al valorilor, care sunt păstrate în plenitudinea experienței generațiilor umane și reprezintă „sistemul relațiilor internivelare și multiplanare (...), un spațiu-câmp individual, supraindividual, în interiorul căruia acționează subiecții artei, se formează și funcționează conștiința artistică” [4 p. 28].

Cultura artistică presupune crearea valorilor artistice în sine, *creația artistică*, înnobilarea, spiritualizarea diferitor materiale, obiecte, procese și crearea operelor de artă. De asemenea, în contextul celor abordate se înscrie și opinia cercetătoarei М.А. Маниковская, care menționează: „În contrast cu diformitatea kitschului, irelevanța simulacrelor, cultura artistică păstrează legătura ideatică cu creațiile artistice, fortificând prin aceasta rudenia lor de esență. Sensul ontologic al culturii artistice determină semnificația sa existențial-antropologică durabilă, esența căreia constă în *aprofundarea spiritualității, păstrarea veridicității omului*” [1 p. 47]. Deci, cultura artistică deține un rol semnificativ în umanizarea personalității și formarea acesteia în spiritul valorilor umaniste, fiind, totodată, o parte a culturii spirituale a personalității, dimensiunii metafizice a acesteia, asemenea unei religiozități specifice, determinate de capacitatea artei de a eleva ființa umană, de a o converti spre valori ale umanului.

Astfel deducem că influența formativă a culturii artistice asupra subiectului reprezintă unitatea asimilării fenomenelor/operele de artă, mediului artistic, atmosferei artistice din societate în inter-

acțiune cu alți factori de formare a personalității, o deosebită atenție revenindu-i cercetării aspectului personalizat al comunicării omului și fenomenelor culturii/artei. În acest sens, ne raliem poziției menționate de cercetătorul И.Т. Пархоменко, potrivit căruia: „Nivelul culturii artistice al unei societăți depinde primordial de nivelul educației artistice a personalității. Profunzimea intereselor în domeniul artei, capacitatea de a înțelege și aprecia opera de artă aprofundează substanțial personalitatea, ceea ce, la rândul său, aduce la o conștientizare mai completă a sensului existenței sale în lume” [5 p. 22]. Influența direcționată a culturii artistice asupra omului prin *educație artistică* avansează formarea tuturor elementelor culturii artistice a personalității. Ideea este susținută de T. Hubenco și L. Prisacaru: „Familiarizarea cu limbajul artelor plastice sensibilizează elevii față de cultura plastică națională și universală și oferă o posibilitate eficientă de formare/dezvoltare a sentimentelor estetice și a competențelor de percepere și exprimare a mesajului artistico-plastic” [6 p. 4]. Rezultatul educației artistice constă în activarea și dezvoltarea tuturor simțurilor omului.

Așadar, cultura artistică poate fi examinată prin prisma a patru tipuri de activitate umană – *de transformare, de cunoaștere, de orientare (valori) și de comunicare*. Toate aceste tipuri de activități interacționează foarte strâns, dar nu se dizolvă una în cealaltă. Fuziunea lor organică formează al cincilea tip de activitate – activitatea artistică, la fundamentul căreia se află abilitatea de a percepe complet viața reflectată în artă sau de a crea opere de artă. Astfel, se constată că abilitatea activității artistice întrunește abilitatea de a crea, cunoaște, aprecia și generaliza (sintetiza). Anume această abilitate integratoare reprezintă fundamentul culturii artistice și arată nivelul dezvoltării unei personalități [7].

Concluzii

Cultura artistică reprezintă un fenomen superior și fundamental al existenței și dezvoltării umane de revelare a potențialului artistic și creator al unei societăți sau a unui individ – educația artistică, formarea abilităților activității artistice, a unui sistem de opere, valori, relații, procese și instituții aferente cunoașterii/percepției, transmiterii/tezurizării și dezvoltării/creării artei, ca parte a culturii umaniste și spirituale a societății/personalității.

Referințe bibliografice

1. МАНИКОВСКАЯ, М.А. *Введение в философию художественной культуры*. Хабаровск: ТОГУ, 2018, с. 304. ISBN 978-5-7389-2664-8.
2. НЕДОВИЧ, Д.С. *Художественная культура*. В: *Словарь художественных терминов*. ГАХН, 1923–1929. Москва: Логос-Алетера; Ессе Ното, 2005, с. 419–421. ISBN 5-98378-009-3.
3. ЛАПИНА, С.В. *Культурология: пособие для студентов вузов*. Минск: Тетра-Системс, 2007, с. 496. ISBN 978-985-470-592-7.
4. ЗАКС, Л.С. *Художественное сознание: монография*. Свердловск: Изд-во Уральского ун-та, 1990, с. 213. ISBN 5-7525-0080-X.
5. ПАРХОМЕНКО, И.Т. *Культурология: вопросы и ответы: пособие для студентов средних специальных и высших учебных заведений*. Ростов-на-Дону: Учитель, 2008, вып. 2, с. 329.
6. HUBENCO, T., PRISACARU, L. *Educația plastică: ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru învățământul primar și gimnazial*. Chișinău: Lyceum, 2011.
7. КАГАН, М.С. *Философия культуры*. Санкт-Петербург: Петрополис, 1996, с. 416. ISBN 5-86708-073-0.